

ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՊԱՇՏՊԱՆ ՀԱՅ ԿԱՆԱՅՔ

Խ Ա Թ Ո Ւ Ն

Ապրել է 13-րդ դարի սկզբներին Անի մայրաքաղաքում: Դուստրն է Անիի մեծ հեջուր Վահրամի, ամուսինն է Նոր բերդի իշխան Վասակը:

Խաթունը և Վասակը զավակ չեն ունեցել: Հոգեկան հանգստության և հիշատակի համար Խաթունը իր ծախսով նորոգել է Հռոմոսի եկեղեցին¹⁹¹:

Կատարված շինարարական աշխատանքների մասին եկեղեցու պատերին մի շարք արձանագրություններ են փորագրվել 1231—1235 թվականներին:

Լ Ա Լ Խ Ա Թ Ո Ւ Ն

Ապրել է 15-րդ դարի կեսերին Եկեղյաց գավառում, ամուսինն է Ֆռանգը:

1439 թվականին Լալխաթունը Եկեղյաց գավառի Լուսավորչի վանքի կրոնավոր Սիմեոն գրչին պատվիրում է Հայսմավուրք ընդօրինակել:

Սիմեոն գրիչը կատարել է բարեսեր կնոջ պատվերը և իր կատարած աշխատանքի դիմաց ստացել 150 դրամ: Չեռագրի 606բ էջին գրված գլխավոր հիշատակարանում Սիմեոն գրիչը գրել է. «Յիջեցէք զպարոն Ֆռանկին, խաթուն վլախաթունին, որ ճԾ (150) դրամ երես Յայսմաւորացս ի գրելն»¹⁹²:

Հայսմավուրքը մի սովոր հատոր է, կազմված է ավելի քան 610 էջերից: Գրված է գեղեցիկ բոլորգրով:

¹⁹¹ Ստորագրություն կաթողիկե, էջ 269:

¹⁹² Յա. Տաշեան, Ցուցակ, էջ 49:

Հիշատակարանի շարունակությունից երևում է, որ Հայսմավուրքի ընդօրինակման ընթացքում երկու անգամ թշնամու բանակները մտել են Եկեղյաց գավառ և ամենուր ավեր, ավար սփռել, մարդկանց քջել գերության: Այդ ծանր օրերին Սիմեոն գրիչը թողնում է Լուսավորչի եկեղեցին և տեղափոխվում Ավագ գյուղի վանքը: Այստեղ էլ նա 1439 թվականի ապրիլի 20-ին ավարտում է ձեռագրի արտագրությունը:

Գրիչը հետագա սերունդներին տեղեկացնում է, որ Հայսմավուրքի ընդօրինակությունից երկու տարի առաջ կորցրել է տեսողությունը և համեստորեն խնդրում է. «Ամենդադիր լերուք սղալանաց և խոշորութեան սորա, քի կար մեր այս չափ էր»:

Լալխաթունի պատվիրած Հայսմավուրքն այժմ պահվում է Վիեննայի Մխիթարյանների մոտ:

Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ

Ապրել է 15-րդ դարի երկրորդ կեսում Խարբերդում, ամուսինն է Վարդը:

1469 թվականին Խարբերդի Սուրբ Սարգիս պորավարի եկեղեցու քահանա Հակոբ գրիչը Հովհաննես քահանայի, նրա ծնողների՝ Շահպարտի և Լուսիսաթունի հիշատակին Ավետարան է ընդօրինակում: Չեռագրի 240բ էջի հիշատակարանից իմացվում է, որ Ավետարանը քրտնաջան աշխատանքով ընդօրինակել, մանրանկարել ու կազմել է ինքը՝ Հակոբ գրիչը, և սերունդներից խնդրել է բարի հիշել իր ծնողներին՝ Գրիգորին և Թանսուխին (տես հաջորդը):

Հակոբ գրչի հիշատակարանի տակ նոտորգրով ավելացված հիշատակագրությունից

երևում է, որ Ավետարանը Հովհաննես քահանայի փոխարեն գնել է Մարգարիտ տիկինը: Նրա անունից գրված է. «Յիջեցէք ի Քրիստոսս զհաւատարիմ տանտիկինն զՄարգարիտն, և զիւր որդին զԷմին պէկն, և զաղջիկն իւր զԳոռարն, և զՍիմատունն, և զՎարդըն, և զԿեսան, և զհամօրէն ննջեցեալքն, որ ստացաւ զՍուրբ Աւետարանս»¹⁹³: Մարգարիտ տիկինը Ավետարանը նվիրում է սուրբ Սարգիսս զորավարի եկեղեցուն:

Մեկ տարի անց մեծ դժբախտություն է պատահում Մարգարիտ տիկնոջ ընտանիքին: Դժբախտ խորջակի զոհ են դառնում որդին, դուստրը, թոռները: Եվ դժբախտ կինը, ի հիշատակ զավակների, նույն Հակոբ գրչին նոր Ավետարան ընդօրինակելու պատվեր է տալիս: Հակոբը կատարում է տարաբախտ կնոջ խնդրանքը: Նա իր հիշատակարանում միաժամանակ հայտնում է, որ ընդօրինակությունը կատարել է խիստ ծանր պայմաններում, քանի որ մահտարածամը շուրջ մեկ տարի իջել էր Խարբերդ քաղաքի վրա «եւ շատ դրունք փակեցան, և շատ հայր անորդի արար, եւ շատ քոյր՝ անեղբայր, շատ քահանայ անորդի մնաց, եւ շատ ծղծկան տղայ անհայր, անմայր մնաց»:

Հենց այս մահտարածամին էլ զոհ են գընացել Մարգարիտ տիկնոջ զավակները: Այդ մասին Հակոբ գրիչը գրում է. «Արդ, յայսմ ամի փոխեցաւ առ Քրիստոսս որդին և դուստրն և թոռներն այս հաւատարիմ կնոջս Մարգարտիս: և ինքն միայն մնաց՝ լալի և ողորմելի, վասն որոյ ետ գրել զՍուրբ Աւետարանս յիշատակ իւր, և ծնաւորացն, և որդւոյն, և դստերացն, և ամենայն արեան մերձաւորացն»¹⁹⁴:

Մարգարիտ տիկինը երկրորդ Ավետարանը ևս նվիրում է Սուրբ Սարգիսս զորավարի եկեղեցուն:

Անցնում են տարիներ, դարեր: Անօրեն թշնամու ձեռքով տեղահան ու տարաջխարհիկ դարձած հայերի նման աշխարհե-աշխարհ են ընկնում ու գաղթական դառնում նաև նրա հոգևոր գանձերը: Գաղթականի դառը ճակատագիրը բաժին է ընկել նաև Մարգարիտ տիկնոջ 1469 թվականին գնած և 1470 թվականին պատվիրած Ավետարաններին: Այս ձեռագրերը հասել են Լոնդոն և հանգրվանել Բոդլեյան գրատանը, որտեղ գտնվում են մինչև օրս անհատական արխիվների 120-րդ թղթապանակում, 61 և 62 թվահամարների տակ:

ԹԱՆՍՈՒՆ

15-րդ դարի կեսերին ապրել է Խարբերդում, ամուսինն է Գրիգորը, որդին՝ գրիչ, մանրանկարիչ Հակոբը:

Թանսուխի անունը ժամանակին ինչպիսիք տակել ու մեզ է թողել Հակոբը: Նա 1469 և 1470 թվականներին ընդօրինակած երկու Ավետարանների հիշատակարաններում էլ սերունդներից խնդրել է հիջել նաև իր մորը՝ Թանսուխին:

Հակոբ գրչի, մանրանկարչի արտագրած Ավետարանները եզակի ճակատագրով գնվել ու Խարբերդ քաղաքի Սուրբ Սարգիսս զորավարի եկեղեցուն են նվիրվել քաղաքի բնակիչ Մարգարիտ տիկնոջ ձեռքով և հետո, դարեր անց, առանց իրարից բաժանվելու ու իրար կորցնելու հանգրվանել են Լոնդոնի Բոդլեյան գրատանը:

Հակոբ գրիչը 1466 թվականին Խարբերդի Սինամուտ թաղում գրիչ Պողոս սարկավագի հետ ընդօրինակել է նաև ձառնոց: Ձեռագրի հիշատակարանում կարդում ենք. «Գրեալ ի թվ(իս) ԶԺԵ (1466), ձեռամբ Բ (2) գրչաց՝ Յակոբ քահանայի և Պաղոս սարկավագի ի Խարբերդ քաղաքի, ի թաղն Սինամուտ, ի կաթողիկոսութեան տեառն Սարգսի և յեպիսկոպոսութեան տեառն Յոհաննիսի, և ի ամիրայութեան Հասան խանի, ի խնդրոյ տէր Յոհաննէս եպիսկոպոսի, ընդ հովանեաւ Սուրբ Սարգսի վարավարին... ի յիշատակ իւր ծնողացն՝ Լիպարիտին և Մանանային»¹⁹⁵:

Այս ձեռագիրը 19-րդ դարի երկրորդ կեսին Զինքուշի Սիրահայաց Սուրբ Աստվածածին վանքում տեսել ու հիշատակարանն արտագրել է Գարեգին եպիսկոպոս Սըրվանդույանը¹⁹⁶:

Թանսուխի որդի, գրիչ, մանրանկարիչ Հակոբի ընդօրինակած այս ձեռագրին բախտ չի վիճակվել հասնելու մեր օրերը:

ՄԱՐԻԱՍ

Մարիամ ապաշխարողն ապրել է Քաջաթաղի Խանածախ գյուղում: 1647 թվականին նա իր հորեղբոր՝ Մարկոս եպիսկոպոսի խնդրանքով ընդօրինակել է Ներսես Շնորհալու «Բանք չափաւ» երկը:

Ձեռագրի համար օգտագործվել է միջին մեծության 261 թղթե թերթ, գրված է միայլուն, բոլորգրով:

¹⁹³ ԺԵ դարի հիշատակարաններ, մասն Բ, էջ 292—293:

¹⁹⁴ Նույնը, էջ 297—298:

¹⁹⁵ Նույնը, էջ 250—251:

¹⁹⁶ Թորոս Աղբար, Բ, էջ 479:

Մարիամ գրչուհու երախայրիքն անցել է դարերի միջով, կիսել իրեն ստեղծած ժողովրդի բախտը և ի վերջո թավրիպաբնակ Սոդոմոն Մելիք-Աբրահամյանին պատկանած ուրիշ 13 ձեռագրերի հետ 1910-ական թվականներին մուտք գործել Էջմիածնի Մայր տաճարի Մատենադարանը, իսկ այժմ մըտնում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի ֆոնդը, 4281 թղվահամարի տակ¹⁹⁷:

ԵՂԻՍԱԲԵԹ

Ապրել և գործել է Հալիձորում:

1654 թվականին Եղիսաբեթն ընդօրինակել է Հարակնոց: Չեռագրի համար օգտագործված են 363 մագաղաթյա փոքր չափի թերթեր: Հարակնոցը պարզարված է տերունական մեկ պատկերով, պարզ կիսախորաններով, լուսանցավարդերով, գրված է բոլորգրով: Չեռագիրը պատվիրել ու ստացել է Միքայել Միայակեցը:

Հարակնոցն այժմ գտնվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում¹⁹⁸:

ՀԵՂԻՆԵ

Ապրել է 17-րդ դարի կեսերին:

1656 թվականին Հեղինե կույսը եղբոր՝ Մարինոս վարդապետի հետ ընդօրինակել է Գրիգոր Տաթևացու Քարոզգիրքը:

Չեռագրի համար օգտագործվել է միջին մեծության 530 թղթե թերթ, գրված է երկայուն, բոլորգրով, ունի մանրանկար կիսախորաններ և լուսանցավարդեր: Քարոզգիրքը ստացել է Մեսրոպ վարդապետը:

1900-ական թվականներին Քարոզգիրքը գտել է Խաչիկ վարդապետ Դադյանը և մտցրել իր հավաքածուի մեջ, որտեղից էլ այն մտել է Էջմիածնի Մայր տաճարի Մատենադարան:

Երջանիկ պատահականության շնորհիվ ժամանակի ամենակալ երախից ու թշնամիների հրից ու սրից փրկվել է Հեղինե գրչուհու ձեռքով ընդօրինակված Քարոզգրքի ևս մեկ օրինակ: Այս ձեռագիրը նախորդի նման մեծ չէ, գրված է միջին մեծության ընդամենը 21 թղթե թերթերի վրա, երկայուն, բոլորգրով: Չեռագրի հիշատակարանից իմացվում է, որ Հեղինեն այն մենակ է արտագրել:

Այս ձեռագիրը Էջմիածնի Մայր տաճարի Մատենադարան է մուտք գործել 1910-ական թվականներին:

Այժմ Հեղինե կույսի ընդօրինակած երկու ձեռագրերը պահվում են Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում, 3879 և 4043 թվահամարների տակ¹⁹⁹:

ԳՈՀԱՐԱԶԻԶ

Ապրել է 17-րդ դարի կեսերին, ամուսինն է պարոն Թորոսը, որդին՝ Ոսկան վարդապետ Երևանցին:

Գոհարապիկ տիկնոջ որդին՝ Ոսկան Երևանցին, հայ տպագրության երախտավորներից է, և նրա երախայրիքը՝ 1666—1668 թվականներին հուլանդական Ամստերդամ քաղաքում տպագրած Աստվածաշունչը՝ հայկական տպագրության թագուհի, ինչպես Աստվածաշնչի Սահակ-Մեսրոպյան թարգմանությունը՝ թարգմանությունների թագուհի:

Այդ ամենը սկսվել է այսպես: 1656 թվականին Հակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսի հրամանով Էջմիածնի միաբանության դպիր Մատթեոս Ծարեցին տպագրական գործերով մեկնում է Եվրոպա: Նրա նպատակը Աստվածաշնչի տպագրությունն էր: Հոռում հենարան և օգնություն չգտնելով Ծարեցին գրնում է Հոլանդիա՝ Ամստերդամ: Մեծ դժվարություններով Ծարեցին 1660 թվականին ստեղծում է տպարան, բայց չի ապրում անգամ այնքան, որ տեսնի իր սկսած առաջին գրքի՝ Ներսես Շնորհալու «Յիսուս Որդի» երկի տպագրված օրինակը: Թվում էր, որ մեծ դժվարությամբ ստեղծված տպարանը կբռնագրավի պարտքատերերի կողմից, բայց այդ ժամանակ առևտրական գործերով Ամստերդամում գտնվող Նորջուղայեցի վաճառական Ավետիս Ղիճեցը վճարում է պարտքատերերին, գնում է տպարանը և ավարտին հասցնում «Յիսուս Որդու» տպագրությունը:

Ահա այս Ավետիսն էլ Եվրոպա՝ Ամստերդամ է կանչում իր եղբորը՝ Ուշիի Սուրբ Սարգիս Վորավարի վանքի վանահայր, կրթված, պարզացած մտավորական Ոսկան վարդապետ Երևանցուն, որը երապում էր Աստվածաշնչի հայերեն տպագրության մասին և տարիներ շարունակ աշխատել էր Աստվածաշնչի հայերեն բնագրի պատրաստման ուղղությամբ: Հակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսը հավանություն է տալիս այդ ընտրությանը:

Ոսկան Երևանցին Ամստերդամ է հասնում 1664 թվականին: Մինչ այդ Ամստերդամ էր հասել նրա աշակերտ Կարապետ Անդիանացին և տպել չորս գիրք՝ երկու ժամագիրք, երկու սաղմոսարան: Հինգերորդը՝ Հարակ-

¹⁹⁷ Ցուցակ ձեռագրաց, հ. Ա, էջ 1184:

¹⁹⁸ Նույնը, հ. Բ, էջ 463:

¹⁹⁹ Նույնը, հ. Ա, էջ 1102, 1136:

նոցը, Կարապետ Անդիանացին և Ոսկան Երևանցին տպագրում են միասին: Աստվածաշնչի տպագրությունը սկսելուց առաջ Ոսկան Երևանցին, որպես վերջին փորձ, տրպագրում է մի այբբենարան և իր հեղինակած «Քերականությունը»:

1666 թվականի մարտի 11-ին սկսվում է Աստվածաշնչի տպագրությունը: Ոսկան Երևանցին և իր օգնականները՝ Կարապետ Անդիանացին և Օհան Երևանցին, գրքի տրպագրությունն ավարտում են 1668 թվականի վերջին: Հայ գրքի մեծ գիտակ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր Ռաֆայել Իշխանյանը վերջերս հրատարակած «Հայ գիրքը» արժեքավոր աշխատության մեջ գրել է. «Մեծածավալ (1462 էջ կամ 2924 սյունակ, 159 պատկեր) և բարդ բնագիր ունեցող այս գիրքը հայ տպագրիչ վարդապետները լույս են ընծայել օրինակելի, բարձր արվեստով: Կարևոր էին Ոսկան Երևանցու և Կարապետ Անդիանացու անձնական արժանիքները՝ գրքի բնագիրը մանրակրկիտ նախապատրաստելու, սրբագրելու և տպագրությունը մաքուր ու որակով անելու գործում»²⁰⁰:

Հայ մարդու, որդու երախտագիտությամբ, իր արածի հարկը իմացողի արժանապատվությամբ Աստվածաշնչի 834 էջի «Յիշատակարանում» Ոսկան Երևանցին սերունդներից խնդրել է հիշել նաև «պիայրն իմ պապոն Թորոսն. և պայրն իմ պոռհարապիպն, և պեղբայրն իմ պոռհաննէսն պիոխեցեալն առ ՔԱ., որոյ ընչիւքն մտի ես ի գործս յայս, այլ և պիւս եղբայրն իմ վԱնտիսն, որոյ գրովն սկսաւ գիրքս»:

Մինչև այժմ ընդունված էր ասել, որ Ոսկան Երևանցու Աստվածաշունչը Եվրոպայից Հայաստան չի հասել, որ ճանապարհին տրպաքանակը բերող նավը ենթարկվել է նավաբեկության և խորտակվել՝ իր հետ ծովի հատակը տանելով անգնահատելի բեռը: Սակայն վերջերս Ապարան ավանի բնակիչ Ղ. Հակոբյանի տանը պահվող ոսկանյան Աստվածաշնչի վերջին՝ 834 էջում հայտնաբերվել է խիստ մաշված, կողքերից կտրտված հիշատակագրություն, որ նոր լույս է սփռում այդ առեղծվածի վրա: Ահա այն. «Յիսուսի Քրիստոսի ծառայ Յոհան վարդապետ և ըսպասաւոր Մեծի Աթոռոյ Սրբոյն Էջմիածնի, որ հրամանաւ տեառն Հակոբայ սրբապան կաթողիկոսի տուայ վԱ[ստուա] ծաշունչ գրեանսն վաճառելոյ: Էկի արիւնեալ գնողն (2 բառ ջնջված) Ա[ստուա] ծաշունչս Մկրտիչ, Ասատուր, Տողլոթգար, Սարգիս հանգուցեալ առ

անվանիկ եղբարք: Ստացան վԱ[ստուա] ծաշունչս վայս յիշատակ հաւիտեանց...: Գրեցաւ իմով ձեռամբ թվին ՌՃԻԸ (1679)»²⁰¹: Հետևում է, որ Աստվածաշնչի միայն որոշ քանակությունն է տարերքի վոհ դարձել, որ մի մասը հասել է հայրենիք և Հակոբ կաթողիկոսի բարեհաճ թույլտվությամբ վաճառվել հավատացյալներին:

Ամստերդամում Ոսկան Երևանցին ևս տասը անուն գիրք տպագրեց: Այնուհետև նա տպարանը փոխադրում է Իտալիա՝ Լիվոռնո: Այստեղ տպագրվում է երեք գիրք: Այստեղից ևս տպարանը տեղահանվում է և 1673 թվականին հաստատվում Ֆրանսիայի Մարսել քաղաքում: Մարսելում էլ հաջորդ տարվա՝ 1674-ի փետրվարի 4-ին իր մահկանացուն է կնքում Գոհարապիկ տիկնոջ որդին՝ հայ տպագրության երախտավոր Ոսկան Երևանցին: Նրա աճյունը թաղվում է Մարսելի գերեզմանոցում:

Ոսկան Երևանցու մահվանից հետո անցել է ավելի քան երեք դար: Բայց ո՛չ նրա և ո՛չ էլ նրան ծնող մոր՝ Գոհարապիկի անունները չեն խոնացել: Նրանց՝ մորը և որդուն միշտ կհիշեն, քանի որ երկուսի անուններն էլ հավերժորեն դաշված են անմահ Աստվածաշնչի էջին:

ՄԱՐԻԱՄ

1673 թվականին Մարիամ գրչուհին Ղափանի Շնհեր գյուղում արտագրել է Գրիգոր Տաթևացու Ոսկեփորիկը և Քարոսները:

Ձեռագրի համար օգտագործվել է միջին չափի 509 թղթե թերթ, գրված է միասյուն, բոլորգրով, ունի մանրանկար կիսախորաններ: Գրքի պահպանակի համար օգտագործված են մագաղաթյա չորս թերթեր, որոնց վրա բոլորագիծ երկաթագրով վետեղված են Պողոսի թղթերը:

Մարիամ գրչուհու ընդօրինակած ձեռագիրը պահվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում²⁰²:

ԳԱՐԻԱՆԵ

Գարիանե ապաշխարողը 1679 թվականին կապվել է Բարսեղ եպիսկոպոսի ընդօրինակած Ավետարանը:

Ավետարանի ընդօրինակությունը դեռևս ԺԱ դարում սկսել է Հովհաննես գրիչը: Սակայն նա չի ավարտել արտագրությունը և միայն

²⁰⁰ Ռ. Իշխանյան, Հայ գիրքը, 1512—1920: Ե., 1981, էջ 63:

²⁰¹ Վ. Պետրոսյան, Ապարանի շրջանի ձեռագրերը, էջ 164:

²⁰² Յուզակ ձեռագրաց, հ. Ա, էջ 555:

17-րդ դարում Բարսեղ եպիսկոպոսը ավարտին է հասցնում նրա սկսած գործը:

Ավետարանի համար օգտագործվել են 383 բավականին մեծ ($42 \times 32,5$ սմ) թղթե թերթեր: Ձեռագիրը նկարվել է, ունի տերունական 12 և ավետարանիչների 4 մանրանկարներ, 10 խորան և կիսախորաններ:

Գարիանեն վարպետորեն է կապել գիրքը, կապի համար օգտագործել է թավիշ: Հավանաբար նրա ձեռքով են կապերին փակցվել նաև արծաթե քանդակները, որոնց վրա կան տերունական բարձրաքանդակներ:

Գարիանեի կապման ձեռագիրը գտնվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում²⁰³:

ՍԱՆԴՈՒՆՏ

Սանդուխտ կրոնավորը գործել է 17-րդ դարի վերջերին: 1690 թվականին նա ընդօրինակել է Խորհրդատետր: Ձեռագիրը կապված է միջին մեծության 24 թղթե թերթերից, գրված է երկայուն, բոլորգրով, ունի մանրանկար կիսախորաններ և լուսանցապարզեր: Ձեռագիրը ստացել է մի ուրիշ կրոնավորուհի՝ Հռիփսիմեն, որի հիշատակարանը գրված է 22-ր էջում:

Այժմ Խորհրդատետրը պահվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում²⁰⁴:

²⁰³ Նույնը, հ. Բ, էջ 600:

²⁰⁴ Նույնը, հ. Բ, էջ 614:

ԳՈՀԱՐ

Հայ գրչության համեստ մշակներից մեկը՝ Գոհարը, 1719 թվականին Սուրբ Աստվածածին եկեղեցում ընդօրինակել է աղոթագիրք: Ձեռագիրը բաղկացած է 159 մագաղաթյա թերթերից և ունի փոքր չափ ($10,8 \times 8,5$), գրված է միասյուն, բոլորգրով:

Ձեռագրում տեղ են գտել Եփրեմ Ասորու, Վարդան վարդապետի և այլոց աղոթքները: Գոհար գրչուհին աղոթագիրքն արտագրել է Մարթա կույսի պատվերով:

Այս ձեռագիրն այժմ պահվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում²⁰⁵:

ԹԵԿՂԻ

Թեկղի Ջիջոյանցն ապրել է 19-րդ դարի սկզբներին Ղպարում:

1809 թվականին Թեկղի կույսն Ավետարան է ընդօրինակել: Ձեռագրի համար նա օգտագործել է միջին մեծության 198 թղթե թերթեր, գրել է երկայուն, նոտրգրով: Ձեռագրի մեջ գտնվող չորս ավետարանիչների մանրանկարները ևս հավանաբար Թեկղին է նկարել:

Ավետարանը գտնվում է Երևանի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանում²⁰⁶:

²⁰⁵ Նույնը, հ. Բ, էջ 473:

²⁰⁶ Նույնը, հ. Բ, էջ 904:

